

ERLERHABERLERHABERLERHA

● YERKİMYASI (JEOKİMYA) ÇALIŞMA GRUBU OLUŞTURULDU

TJK'nun 34. Kurultayı sürecinde düzenlenen Jeokimya Simpozyumu gününün akşamı (4.3.1980) Kurum binasında bir yerkimyası çalışma oturumu düzenlenmişti. Oturuma Prof. Dr. Mümin Köksoy (H.Ü.), Doç. Dr. Kemal İnan (İ.T.Ü), Doç. Dr. Yılmaz Savaşın (E.Ü), Dr. Namık Çağatay (O.D.T.Ü), Dr. Selçuk Tokel (K.T.Ü), Dr. Nuri Terzioğlu (A.Ü), Şenol Derici (M. T.A), Dr. E. Alkanoglu (Bochum) ve TJK adına Dr. Cemal Göncüoğlu katıldılar.

Oturumda ilk olarak:

Dr. N. Çağatay ve

Dr. N. Terzioğlu'nun katkıları ile bir çalışma grubu sekreteryası oluşturuldu.

Sekreteryaya ilk iş olarak ülkemizdeki Jeokimyasal potansiyelin (kişi, olanaklar, yayınlar) saptanması görevini üstlendi.

Bu nedenle ilk planda kuruluşlara ve akla gelen tüm yerkimyası ile uğraşan yerbilimcilere yazılarak:

- Çalışmalarını özetlemeleri
- Kuruluşlarındaki çalışma olanaklarını bildirmeleri

— Kendilerinin ve kuruluşlarındaki Yerkimyası eser, kitap, bülten vb. yayınların listesini ve önerilerini göndermeleri istenecek.

Bu arada ilk kez böyle bir işe girişmenin getireceği olağan unutulmaların sözkonusu olabileceği düşünülerek, bu dökümanlama çalışmasının tüm yerbilimcilere Yeryuvar ve İnsan yolu ile duyurulması öngörüldü. Meslekdaşlarımızın bu çalışmaya destek olacaklarını umuyoruz.

Sekreteryaya ikinci görev olarak eğitim kuruluşlarımızdaki Yerkimyası ile ilgili tüm derslerin (zorunlu, seçmeli temel eğitim, yüksek lisans) dökümünü üstlendi.

Eğitimin çeşitli kuruluşlardaki değişikliklerinin yararlılığı üzerinde durularak durum saptanmasına gidilecek.

Gündemde yer alan öteki konulara göre ise:

- Çeşitli kuruluşlardaki olanakların hiç de küçümsenemeyecek boyutlarda olduğu saptandı.
- Tüm Yerbilimcilere dönük ülkemizdeki örneklerle do-

natılmış temel ve uygulamalı Yerkimyası ders kitabının yazılması için ilk çalışmalarına başlanması kararlaştırıldı.

— Terimbilim konusunda T.J.K ve günümüz türkçesini en uygun biçimde kullanan kimyabilimcilerin çalışmalarına uyulması öngörüldü.

— Örnek ve bilgilerin arşivlendirilmesi için M.T.A. olanaklarından yararlanılarak bu çetin işle uğraşanlara destek olunması öngörüldü.

— Ülkemizde uygulanan tüm analiz yöntemlerinin karşılıklı işbirliği ile yayılması ve potansiyelin işlerlik kazanması için çalışmalar yapılması ve

— Her kurultayın 2. günü akşamı kurum binasında toplanılması kararlaştırıldı.

Yerkimyasına ilişkin çalışmalarını yürüten yerbilimcilerin bilgi iletişimi için Dr. N. Çağatay (ODTÜ Jeoloji Bölümü)/Dr. N. Terzioğlu (A.Ü. Fen Fak. Yerkimyası Çalışma Grubu Sekreteryası) adresine başvurularını dilendir.

● YERBİLİMLERİ TERİMLERİ SORMACA (ANKET) SONUCU

OYBİRLİĞİ İLE VARILAN SONUÇLAR

1 — Yerbilimleri sözcük ve terimlerinde arılaşma gereklidir.

2 — Yerbilimleri alanında Türkçe'nin geliştirilmesi için örgütlü bir çaba gereklidir.

3 — Bu çaba önem sırasına göre şunları da kapsamalıdır.

a) anlatım güzelliğini geliştirmek

b) Sözcük ya da terimler üretmek

c) Dil kurallarını öğrenmek

d) Türk dili yapısına ve ses uyumuna aykırı terimlerin artmasını önlemek

4 — Türkçeleştirmede karşılaşılan güçlükler önem sırasına göre:

a) Anlam ve içerik açısından karşılık bulamama

b) Yerleşmiş terimlerin benimsenmesi

c) Hiç karşılık bulamamak

d) Uygun kök bulamamak

e) Dil kurallarını iyi bilememek

5 — Bu konuda yerbilimcilerin dikkatini çekmek için şunlar yapılmalıdır.

a) Konuyu sürekli gündemde tutmalı

b) Bu konuda bildiri, anket, yayın, tartışma, oturum, seminer, konferans, forum, çeşitli toplantılar hazırlanmalıdır.

c) Eski ve yeni terimleri yan yana vererek, yeni terimlerin öğrenilmesi ve eleştirilmesi için koşullar hazırlanmalıdır.

d) Yeni terimleri iyi kullananlar ödüllendirilmelidir.

e) Bu konuda eleştiri yazıları yazılmalıdır.

f) Herkes güzel yazıma önem vermelidir.

6 — Dilde özleşme çabası ülkeyimizin bunca sorunu arasında bir yutturmaya değildir.

7 — Bu konuda, tepkilere yol açacağından aceleci bir tavır takılmamalıdır.

İlgi çekici diğer noktalar

1 — Yerbilimciler TDK yayınlarını yeterince izleyememektedir.

2 — Özleşmeye karşı çıkanlar

a) Dil kurallarını iyi bilmediği için

b) Bazı konularda tutucu oldukları için

c) Bilimin geniş bir kitleye ulaşmasını istemedikleri için karşı çıkıyorlar.

3 — Bu konuda en çok Altınlı'nın çabaları beğenilmekte, fakat bu çabalar da en çok eleştiri görmektedir.

4 — Bu konuda sınırlı sayıda kişinin katkıları görülmektedir. Oysa bu tür terimlerin toplumsal olarak türetilmesi gerekir.

Çoğunluğun benimsediği görüşler

1 — Özleşme belli bir sınırlar içinde tutulmamalıdır.

2 — Yabancı terimlerin İngilizceden alınarak kullanılması doğrudur.

Bunun yanında Latince, Fransızca, ya da bu konuda zorunluluğun olmaması gerektiğini ileri sürerler de var.

3 — Yabancı terimler Türkçede okunduğu gibi yazılmalıdır.

4 — Yerbilimleri alanında Türkçe sözlük hazırlanabilecek bir ortama girilmiştir.

5 — Yerbilimleri alanında yetkili kurullar terim üretmelidir. Bu konuda TJK, TDK da ortaklaşa çalışmayı programlamalıdır. Ama konuya tüm yerbilimci kuruluşlar sahip çıkmalıdır.

6 — Tekke kişilerin ürettikleri terimlerin kurallara uygun olanları benimsenmekte, fakat diğerlerine olumsuz tavır takılmaktadır.

7 — Dilde arılaşmayı sağlama yolunda, Bülten, dergi, rapor v.b. yayınların bilimsel kurulları öneri götürmeli, fakat baskıyı değil.

8 — İlk kez kullanılan terimlerin eski karşılıkları bir süre tırnak içinde kullanılmalıdır. Bu davranış başkalarını hor görür bir kötüye kulanıma dönmüşmez.

9 — Dilde özleşme hepimizin görevidir. Fakat bu konuda deneyimi olanlar daha çok sorumluluk duymalıdır.

10 — Yerbilimleri alanında kullanılan terimlerin tümü Türkçe olmalıdır.

Ancak bu konuda kuşkular da vardır.

Yöntem ve Tartışma

1 — Terim üretmede hangi tür tartışma gereklidir?

a) Uzmanlık dallarına göre

b) Tüm yerbilimciler (herkese açık toplantılarda)

c) Önce uzmanlık dallarına göre sonra da tüm yerbilimciler

d) İşli akışına bırakmalı (Yayınlarda eleştiri ve önerilere yer vererek çalışma sürdürülmeli)

2 — Yönteme uygun bir programlama nasıl olmalıdır?

● YERBİLİM TERİMLERİ ÇALIŞMA OTURUMU

5 Mart 1980 tarihinde, TJK lokaliinde yapılan Yerbilim Terimleri Çalışma Oturumuna aşağıda adı geçen yazılı⁽¹⁾ uzmanlar ve yerbilimciler katılmıştır. Oturumda, yapılan çalışmalar sunulmuş ve sormacanın eleştirisi yapılmıştır. Buna göre sormacanın 4. maddesinin a ve d alt bölümleri Türkçeleştirilmede karşılaşılan önemli güçlükler olmadığı (çeşitli örneklerle) benim-

senmiştir.

Sormacanın "Yöntem ve Tartışma" bölümü üzerinde ayrıntılı bir biçimde durulmuştur. Bu konuda örgütlü bir çaba gerektiği, her uzmanlık alanında bir ön kurulun oluşturulması, terim dizgelerinin ise ortak bir kurul tarafından gözden geçirilmesi, işlemin sonunda üretilen terimlerin yayınlanması ilke olarak benimsenmiştir. Ayrıca, or-

tak kurul tarafından önerilen terimlerin, bilimsel kurullar tarafından yazarlara gerekirse zorlama ile de önerilmesi uygun görülmüştür.

Örgütlü çabanın TJK tarafından düzenlenmesi ve düzenleme sırasında, Yerbilimci Örgütleri, Üniversiteler ve ilgili Kamu kuruluşları ile işbirliğinin yapılması kararlaştırılmıştır.

● DÜNYA TARİHİNİN EN BÜYÜK UÇAN CANLISI TEKSAS'TA BULUNDU

Batı Teksas'daki karasal Üst Kretase çökellerinde dev bir uçucu saurus'un fosillerine rastlanılmıştır. Quetzalcoatlus northropi adı verilen

dev uçucu hayvanın kanat genişliği 15,5 m ye ulaşmaktadır. Hayvanın 16,6 kg kadar ağır olabileceği hesap-

lanmıştır. Günümüzün en büyük kuşu olan albatrosun kanat genişliği ise 3,4 m kadardır.

● MARS YÜZEYİNDE YENİDEN BUZ ÖRTÜSÜ SAPTANDI

Amerikan uzay aracı Viking Mars yüzeyine inmesinden 3 yıl sonra yeryüzüne görüntüler yollamayı sürdürmektedir. Son fotoğraf-

larda gezegenin yüzeyinde yeniden çok ince bir buz örtüsü saptanmıştır. 23 aylık Mars yılının yaklaşık

100 günlük bir döneminde buz örtüsü gezegenin yüzeyini kaplamaktadır.

● YERYÜZÜNDEKİ EN ESKİ YAŞAM BULGUSU 3,8 MİLYAR YIL OLARAK BELİRLENDİ

Grönland'ın Isua bölgesindeki Prekambriyen konglomeralarında karbon izotopları yardımıyla biyolojik kökenli karbon saptanmıştır.

Kayacın yaşı Pb/Pb ve Rb/Sr yöntemleriyle 3,8 milyar yıl olarak belirlenmiştir. Çökellerde ayrıca klorofil ile tek hücrelilere benzer or-

ganizma kalıntılarına rastlanmıştır. Şimdiye kadar bilinen en eski yaşam izi 3,3 milyar yıl ile Güney Afrika Prekambriyen'inde saptanmış idi.

● VIKİNGLER HELGOLAND'DA BAKIR İŞLEMİŞLER

Almanya'nın kuzeyindeki Helgoland adasının çevresinde son yıllarda bulunan 20-50 cm lik bakır

plakalarının Vikingler tarafından burada üretilerek işlendiği anlaşılmıştır. Levhalarla birlikte bulunan ağaç parçalarının yaşı C¹⁴ yöntemi

ile 710±100 yıl olarak belirlenmiştir. Bu devre Helgoland'da Vikingler dönemine rastlamaktadır.

● BUZ ADALARI SONDAJ PLATFORMU OLARAK KULLANILIYOR

Bir Amerikan petrol şirketi kutup yöresindeki kıyı ötesi sondajlarında kullanmak üzere buzdan bir

sondaj platformu hazırlamaktadır. Ada olarak öngörülen bir alanda buz kütlesi günde 10 cm kadar bi-

yümektedir. Adanın 360 m çap ve 7 m yükseklikte olması planlanmıştır.

(1) Yerbilim Terimleri Çalışma Oturumuna katılanlar: Kaya Eikay (TDK), Dr. Cengiz Tosun (H.Ü. İng. Dil Ed. ve Dilbilimi Öğretim görevlisi), Doç. Dr. Bektaş Uz (İ.T.Ü. Maden Fakültesi), Doç. Dr. Kemal İnan (İTÜ Maden Fakültesi), Dr. İhsan Seymen (İTÜ Maden Fak.), Doç. Dr. Doğan Alp (İ.Ü. Fen Fak.) Ahmet Aksay (M.T.A. Enst), Mustafa Karabıyıkoglu ve Ali Yılmaz (TJK Yerbilim Terimleri Bilimsel ve Teknik Danışma Kurulu üyeleri).

● GÜNEŞTEKİ LEKELER İKLİM DEĞİŞMELERİNE YOL AÇIYOR

Dendrokronolojik olarak 600 yıllık olduğu belirlenen ağaç parçalarında iklim, radyokarbon ve güneş lekelerinin yoğunluğu arasında bağ-

lantılara rastlanmıştır. 8000 yıllık ağaç parçalarında da periyodik radyokarbon değişimleri gözlenmiştir. Bu ilginin daha gerilere doğru da

izlenebilmesi durumunda buzul devirlerinin nedenleri daha güvenilir biçimde saptanabilecektir.

● ULUSLARARASI İÇMESUYU VE SAĞLIĞI KORUMA ONYILI

EM Ekonomik ve Toplumsal Konseyi, Doğal Kaynaklar Komitesi'nin önerisini benimseyerek 1981-

1990 arasında "Uluslararası İçme Suyu Sunusu ve Sağlığı Koruma Onyılı" olarak kabul etti. BM Genel Kurulu

lu 1980 yılı içinde bir günlük bir özel oturumla Onyılın açılışını yapacak.

● KAMU KULLANIM SULARI İLE YAŞ VE ÖLÜM ORANI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Teknas Teknik Üniversitesi profesörlerinden birinin bildirdiğine göre yaş, ölüm oranı ve kamu kullanım sularının kimyası arasında ilişkiler olabilir. 254 Teksas yerleşme yerinde yapılan araştırmaya göre:

— Sulardaki sülfatın 350 mg/litreden az olduğu yerlerde hipertansiyon ve hipertansif kalp hastalıklarından ölüme bir fazlalık;
— Magnezyumu 50 mg/litreden az su kullanılan yerlerde kanser ve

prostat zorluklarından ölüme artış;
— Ve sulardaki sülfat-bikarbonat oranının 1,2'den az olduğu yerlerde hipertansiyon, kanser v.b. den ölüm oranlarında yükselme görülmüyor.

● AVRUPA JEOLJİ BİRLİĞİ (EGA) KURULUYOR

Avrupa Jeoloji Birliği (EGA) Kurma Komitesi, Avrupa Jeoloji Kurumlarını, 26. Uluslararası Jeoloji Kongresi sırasında yapılması tasarlanan bir oturumda EGA'yı desteklemek üzere konsey ve temsilcilerini oluşturmaya çağırdı.

Kurumlar 1975'ten bu yana iki kez toplandı. Her ikisi de Kurucu Komite tarafından düzenlenen toplantıların ikincisinde Amsterdamda (MEGS-II) EGA için önerilen tüzük tartışıldı.

Dördüncü "MEGS" (Avrupa Je-

oloji Kurumları Toplantısı'nın 1985'te İskoçya'da Edinburg'ta (Edinburg Jeoloji Kurumu'nun 150. yıldönümü kutlamasıyla birlikte) yapılması kararlaştırılmışken 1981'de yapılacak üçüncü toplantının yeri henüz saptanmadı.

● FRANSA JEOLJİ KURUMU 150 YAŞINDA

Fransa Jeoloji Kurumu "150'nci Yılı"nı kutlamak için yerbilimlerinin çeşitli dallarındaki (paleontoloji, stratigrafi, sedimentoloji, petroloji, tektonik, jeofizik, jeokimya ve

uygulamalı jeoloji) Fransa'da toplanmış bilginin durumu üstüne bir kitap yayınladı. Fransa Ulusal Jeoloji Komitesi başkanı Alain Perrodon Kurum'un 1830'daki kuruluşunu 26. UJK'nden hemen önce kutla-

nacağını bildirdi. Kurum, başka örgütlerle yerbilimleri ve uygulamasının gelişmesinde daha büyük kazanımlar için yakın işbirliği geleneğini sürdürme dileğinde.

● PALİNOLOJİ ULUSAL KOMİTESİ KURULDU

TJK Yönetim Kurulunun 2.9.1979 tarih ve 533/33 sayılı kararı ile Türkiye Palinoloji Komitesi T.P.K. (Turkish Committee for Palynology) kurulmuştur. Komitenin kuruluş amacı, yeni bir bilim dalı olan palinoloji'nin ülkemizde yaygınlaştırılması ve konuyla ilgili çalışmaların yoğunlaştırılmasıdır.

Komite TJK'nin 34. Bilimsel ve Teknik Kurultayı sırasında Prof. Dr. Samime Artüz'ün başkanlığında I. Olağan toplantısını yaparak, üyeler

arasında aşağıdaki görev bölümünü yapmıştır.

Başkan
Volkan Ş. Ediger (Türkiye Petrolleri A.O.)
Sekreter
Hatice Kutluk (Türkiye Petrolleri A.O.)
Bilimsel Kurul

Prof. Dr. İbrahim A.C. Okay,
Onur Üyesi, (Emekli, İstanbul Üniv).
Prof. Dr. Erol Akyol (Ege Üniv).
Prof. Dr. Samime Artüz (İstanbul

Üniv). Prof. Dr. Eran Nakoman (Ege Üniv). Dr. Gülden U. Gitzmez (Hacettepe Üniv). Uğur Erkmən (Türkiye Petrolleri A.O.)

T.P.K. nin diğer bir amacı da uluslararası düzeyde dayanışma ve bilgi alışverişini sağlamaktır. Komite bu amaçla, başkanı kanalıyla, Uluslararası Palinoloji Komisyonu (ICP-International Commission for Palynology) na başvurmuş ve 1979 yılından itibaren üyeliği kabul edilmiştir.

● IAMG'nin kurucu, eski genel yazman ve başkanı W.C. Krumbain adına verdiği madalyayı İsveçli

Profesör Richard A. Reyment aldı. Reyment jeolojik ve biyolojik bi-

limlerde matematik yöntemleri uygulayışıyla tanınıyor.

● IUGS TÜZÜĞÜ YENİDEN HAZIRLANDI

Yeni taslak Temmuz ayında yapılacak VI. Olağan IUGS Konsey toplantısında ele alınacak.

Akademi üyesi V.V. Menner'in bildirdiğine göre CGMW, Sovyetlerin hazırladığı "Antarktika Jeolo-

ji Haritası" ve "Antarktika Metamorfik Haritası"nın uluslararası Haritaların hazırlanmasına temel almaya karar verdi.

● USGS'İN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ

ABD Jeoloji Sörveyi, USGS'in yaklaşık 100 kadar ülke ile uluslararası yerbilim etkinliklerinde bulunduğu bildirildi.

H.W. Menard'ın bildirdiğine göre uluslararası etkinlikler daha çok gelişme çabasındaki ülkelere yöneliyor ve parasal ve bilimsel çaba katkısını içeriyor. Menard'a göre 1940'tan bu yana uluslararası programlarıyla ilgili olarak Sörvey'in 2200 yayını oldu.

Söz konusu etkinlikler dört grupta toplanıyor:

— AID ya da benzeri ABD kuruluşları ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların desteklediği teknik yardım,

— Eğitim ve bilimsel değiş tokuş,

— Öteki ülkeler ya da çok uluslu program ve örgütlerde yapılmış ikili anlaşmalarla bilimsel işbirliği ve araştırma,

— Uluslararası komisyon, kongre ve birliklerde temsil.

Bunlardan ilkinin en önemli yeri aldığını belirten Menard böylece karşı tarafın yeraltı kaynakla-

rının belirlenmesi ve saptanması yönünde yararlı olduğunu vurgulamıştır. USGS'in Pasifik Çevresi Enerji ve Maden Yatakları programına katılışı bunun somut örneği olarak verilmektedir.

Menard'a göre ikili işbirliği ve Çin Halk Cumhuriyeti bilimsel delegasyonlarının karşılıklı ziyaretleri olmuştur.

Menard'ın Dokuzuncu Dünya Karbonifer Kongresinde yaptığı bu açıklamalar USGS'in ABD emperyalizmine dolaysız hizmetinin bir anlatımı niteliğindedir.

● UZAY

NASA'nın Öncü II uzay aracı iki milyar millik yolculuktan sonra Eylül başında Satürn'e vardı.